

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

פרק ה'

בפרקים אלה נמשכת נבואת המראות של זכריה. שני המראות בפרק ה' דומים בסגנונם ובתוכנם, והם כוללים עצמים הנישאים באוויר, ו'יוצאים' ממקום למקום. במראה הראשון [א-ד], רואה זכריה 'מגילה עפה', היוצאת אל כל הארץ בשליחות ה'. המראה השני [ה-יא] מורכב וחידתי יותר, והוא בנוי משלושה שלבים. הוא מתאר 'איפה' [כלי מדידה] ובתוכה אשה המסמלת את הרשעה, הנישאת באויר ונלקחת אל ארץ שנעה, הלא היא בבל. שני המראות מסמלים את ביעור הרוע והרשע במדינה המתחדשת והרחקתם מירושלים ומישראל. ברקעם של המראות בפרק זה ובפרק הבא מרחפים מראותיו של יחזקאל, שתיארו את חורבן המקדש והגלות. גם כאן נעזר ברמזים ובמקבילות בתנ"ך כדי לפענח את משמעותם הסמלית והחידתית של המראות.

1.

מראה המגילה העפה [א-ד]: 'וְאָשׁוּב וְאָשָׂא עֵינַי וְאָרָאָה וְהִנֵּה מְגִלָּה עָפָה. וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה'.

א | אילו פרטים הקשורים למגילה רואה זכריה, ומהי משמעותם הסמלית? היזכרו בנבואה על בית ה' בסוף פרק ד' [ח-י] וראו את דברי המדרש [ויקרא רבה ו]: 'לא תהא קלה בעיניך שבועת שוא. זכריה ראה אותה... אמר ר' אייבו אפילו עורו של פיל ועורו של גמל אינה במידה הזאת ואתה אומר כך? אלא זאת האלה היוצאת על פני כל הארץ' מהיכן יצאת? מפיתחו של היכל, כמו ששינו פתחו של היכל גובהו עשרים אמה ורחבו עשר אמות'.
ב | מה הוא לא רואה? השוו לנבואת יחזקאל ב', ט-י וראו את דברי הרד"ק: 'והנביא ראה המגלה ולא ראה הכתוב בה כמו יחזקאל עד שאמר לו המלאך, כי כח הנבואה היתה הולכת ודלה. לפיכך היו מראות זכריה סתומות ובחגי זכריה ומלאכי פסקה הנבואה'.

2.

מראה האיפה [ה-יא]: מיד לאחר הופעת המגילה העפה, מתגלה לעיני זכריה עצם נוסף היוצא בכל הארץ ומתעופף באויר - 'איפה' [ה-י].

א | מה עשויה להיות משמעותה הסמלית של האיפה? ראו דברים כ"ה, יג-טז. עמוס ה', ד-ח. ועמדו על הזיקה למראה הקודם. היעזרו גם בדברי רש"י: 'ויאמר זאת עינם בכל הארץ - ולאחר שראיתיה אמר זאת היא מדה

שלקו בה אותם שעיניהם בכל הארץ לגזול ולעשוק להקטין איפה ולהגדיל שקל ונמדד להם סאה בסאה.

ב | בשלב השני [ז-ח] מתגלים לזכריה שני עצמים נוספים - אשה וככר עופרת, ולנגד עיניו מתחולל אירוע דרמטי: האשה מושלכת אל האיפה, וככר העופרת מושלכת אל פי האיפה וכולאת אותה בתוכה. **רש"י**: 'ויאמר זאת הרשעה - האשה זאת שאתה רואה בתוך האיפה היא מדת דרך הרשעה אשר ינהגו בה הרשעים והנה עתה נתונים בתוכה ללקות בתוך הסאה עצמה שמדדו בה מדה במדה'.

ג | בשלב השלישי [ט-יא] יוצאות שתי נשים ונושאות את האיפה לארץ שנעה לבנות לה מכון ובסיס קבוע שם. שתי נשים סמליות נזכרות גם בנבואת הפורענות והתוכחה של יחזקאל [כ"ג, א-ד]: מה 'מוציאות' שתי הנשים ממקום למקום ומהו כיוון תנועתן בשתי הנבואות? נסו לבאר את משמעות נבואת זכריה לאור נבואת יחזקאל.

ד | המלאך משתמש כאן באופן יוצא דופן בשמה הקדום [והנדיר] של בבל. בארו את משמעותה הסמלית של שנער בנבואה בעזרת האזכור הראשון [וכמעט היחיד] שלה בסיפור המגדל בבראשית **י"א**, בייחוד פסוקים א-ד.

פרק ו'

חלקו הראשון של הפרק [א-ח] מתאר את המראה אחרון שראה זכריה - מראה המרכבות. מראה זה מקביל למראה הראשון שראה, מראה הסוסים המסמלים את שליחי ה' בארץ. החלק השני [ט-טו] כולל אף הוא מעשה סמלי, אולם כאן מצטוו זכריה עצמו לעשותו: עשיית עטרות המסמלות את השלטון המשולב של יהושע כהן גדול וזרובבל המנהיג הפוליטי - ה'צמח', נצר לבית דוד.

3.

מה היחס בין הנבואה הראשונה לאחרונה? השוו בין מעשי הסוסים במראה הראשון ובמראה האחרון התייחסו בעיקר לכיוון תנועתם [א, י-יא; ו, ה-ז]: ולתוצאותיה [א, יא-טו; ו, ח]. העזרו **ברד"ק**: 'ויזעק - כלומר קרא עלי בקול גדול ואמר לי ראה היוצאים אל ארץ צפון הניחו את רוחי בארץ צפון כלומר אלה השחורים שיצאו אל בבל להשחיתה עשו לי נחת רוח כשהשחיתו אותם הניחו את רוחי את כעסי שהיה לי עליהם שהרעו לישראל יותר מדאי כמו שאמר אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה'.

4.

מראה הסוסים שליחי ה' הרתומים למרכבות ויוצאים למסע, דומה ביותר למראה המרכבה הפותח את ספר יחזקאל [א], המתאר את יציאת השכינה מירושלים לבבל. לאור זאת מה משמעותה הסמלית של מסעות הסוסים והמרכבות בנבואתנו?

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

5.

נבואת העטרות חותמת בציטוט מספר דברים: 'והיה אם שמוע תשמעון...' [טן], המופיע בדרך כלל בפתיחת נאומי תוכחה מה תפקידה כאן? ראו את דברי **הרב י' בן נון**: 'פסוק הסיים בנבואה זו הוא לפיכך פסוק התנאי החותם, שבו תלויה נבואת המראות כולה על ישועותיה ונפלאותיה: "והיה [כל זה] אם שמוע תשמעון בקול ה' אלהיכם" (ו, טו). נוסחה זו, שבדרך כלל משמשת לפתיחה, ככל משפט תנאי, ובמקורה פותחת את פרשיות התוכחה בספר דברים, משמשת כאן כאות אזהרה חותם. כלומר: כל הנבואות וההבטחות המפליגות שנזכרו בחגי ובזכריה תלויות בהתנהגות של ישראל אם ישמעו בקול ה'. הפוטנציאל לגאולת ישועה ופלאות נתון מאת ה'; מימושו והוצאתו לפועל - ביד בני אדם!'

הרחבה - זאת הרשעה: יצר עבודה זרה ויצר העריות בימי בית שני

מראה האיפה של זכריה שימש בסיס לסיפור מופלא ומפורסם המופיע בתלמוד, המתאר אף הוא בשפת הסמלים את ראשית כינונה של תקופת בית שני וכורך את מעשיהם של עזרא ונחמיה ואנשי כנסת הגדולה עם נבואתו של זכריה. התיאור הדרמטי והצבעוני משקף את השינוי שחל ביהדות בית שני, עם סילוקו של יצר העבודה הזרה מהעם.

'ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול': מה אמרו? אמר רב ואיתימא רבי יוחנן: בייא, בייא! [קריאת צערה] זהו זה [יצר הרע] שהחריב את המקדש ושרף את ההיכל, והרג את כל הצדיקים והגלה את ישראל מארצם ועדיין מרקד ביננו. כלום נתת לנו אלא לקבל בו שכר? לא אותו אנו רוצים ולא את שכרו. נפל להם פתק מהשמים שהיה כתוב בו אמת. אמר רב חנינא, למד מכאן: חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. הושיבו בתענית שלושה ימים ושלושה לילות, מסרוהו [את היצר] אליהם. יצא ובא אריה של אש מבית קדשי הקדשים. אמר להו נביא [זכריה] לישראל: זהו יצר העבודה זרה, שנאמר 'ויאמר זאת הרשעה'. כאשר תפסוהו נפלה ממנו שיערה, וצעק, והלך קולו ארבע מאות פרסות. אמרו: איך נעשה? שמא חס ושלום ירחמו עליו מן השמים, אמר להם נביא: השליכוהו בדוד של עופרת, וחתמו את פיו בעופרת, שעופרת שואבת את הקול. שנאמר 'ויאמר זאת הרשעה וישלך אתה אל תוך האיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה'. אמרו: הואיל ועת רצון הוא נבקש רחמים על יצר העבירה. בקשו רחמים ונמסר בידם. אמר להם: ראו שאם אתם הורגים אותו יכלה העולם. חבשוהו שלושה ימים, ובקשו ביצה בת יומה בכל ארץ ישראל ולא נמצאה. אמרו: איך נעשה? נהרגנו - יכלה העולם, נבקש רחמים על חצי - חצי מהשמיים לא נותנים. סמאו את עיניו ועזבוהו. והועיל שלא מתגרה האדם בקרובותיו. [תלמוד בבלי מסכת יומא סט, ב]

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

ביאורי מילים

פרק ה'

- [ג] וַיֹּאמֶר אֵלַי זֹאת הָאֵלֶּה הַיּוֹצֵאת עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ כִּי כָל הַגִּבּוֹר מִזֶּה כְּמוֹהַ נִקְּה וְכָל הַנִּשְׁבָּע מִזֶּה כְּמוֹהַ נִקְּה: אלה שאינה פוגעת בכל יושבי הארץ, אלא רק מענישה את חומסי המקדש.
- [ד] הַיּוֹצֵאתֶיהָ נָאִם יְקוֹק צְבָאוֹת וּבָאָה אֶל בֵּית הַגִּבּוֹר וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בְּשֵׁמִי לִשְׁקֹר וְלִנְהַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכָלְתוּ וְאֵת עֲצָיו וְאֵת אֲבָנָיו: עונש מידה כנגד מידה: מי שגרם לחורבנו של בית ה', ביתו שלו יחרב.
- [ו] וַאֲמַר מַה הִיא וַיֹּאמֶר זֹאת הָאֵיפָה הַיּוֹצֵאת וַיֹּאמֶר זֹאת עֵינָם בְּכָל הָאָרֶץ: איפה- מאין סל גדול. כפי שיקרה לאיפה כך יקרה לאלו שעוینים את שבי ציון.
- [ז] וְהִנֵּה כִכָּר עֹפֶרֶת: כאין אבן עגולה מחוררת.
- [ח] וַיֹּאמֶר זֹאת הָרִשְׁעָה: האויבת ליהודה.
- [יא] וַיִּשְׁלַף אֶתָּהּ אֶל תּוֹךְ הָאֵיפָה וַיִּשְׁלַף אֶת אֶבֶן הָעֹפֶרֶת אֶל פִּיהָ: לסתום את פיות אויבי יהודה וירושלים. וַיֹּאמֶר אֵלַי לְבָנוֹת לָהּ בֵּית בְּאָרֶץ שְׁנַעַר: בקעת בבל. וְהוֹכֵן וְהִנִּיחָהּ שָׁם עַל מְכַנְתָּהּ: מקומה הנכון.

פרק ו'

- [ז] וְהֶאֱמַצִּים: האדומים שבמרכבה הראשונה.
- [י] יֵצְאוּ וַיִּבְקְשׂוּ לְלַכֵּת לְהַתְּהַלֵּךְ בְּאָרֶץ: לתור אותה בכיוונים שונים.
- [יא] לְקוֹחַ מֵאֵת הַגּוֹלָה מִחֻלְדֵי וּמֵאֵת טוֹבִיָּה וּמֵאֵת יַדְעִיָּה וּבָאָתָּה אִתָּהּ בְּיוֹם הַהוּא וּבָאָתָּה בֵּית יִאֲשִׁיָּה בֶן צְפַנְיָה אֲשֶׁר בָּאוּ מִבָּבֶל: בית יאשיה- בית האב שעלה עתה מבבל. חלדי טוביה וידעיה הנזכרים כאן היו זקני בית האב.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555